А хто ты і дзе, "жывы" чытач?

Перад пачаткам "круглага стала", што прайшоў 9 верасня ў рэдакцыйным інфацэнтры, мы паспрачаліся з дырэктарам Дзяржынскай ЦБС Валянцінай Клімовіч наконт тэрміналогіі, якая вызначае сутнасць чытача. Мы, журналісты, паспрабавалі адстаяць сваё бачанне праблемы і давесці, што ледзь не штотыднёва адшукваем на вясковых абсягах актыўнага чытача. Валянціна Віктараўна, апелюючы да таго, што няма пакуль такой, строга вызначанай і занесенай у параграфы справаздачнасці, ацэнкі чытацкай цікавасці да кнігі, казала нам пра больш дарэчную дакладнасць словазлучэння "жывы чытач". Відавочная шматсэнсоўнасць: калі жывы, дык абавязкова — наяўны чытач, і пры гэтым — ні намёку на магчымыя "мёртвыя душы"... Словам, кожны з нас застаўся пры сваім.

Пра ўстановы, якія не сталі "вёсказахавальнымі" брэндамі

У рэдакцыі "К" сабраліся мінулым панядзелкам намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Алесь СУША, загадчык навукова-даследчага аддзела бібліятэказнаўства НББ Марына ПШЫБЫТКА, дырэктар Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Я.Ф. Карскага Лідзія МАЛЬЦАВА, навуковы сакратар Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі Юрый МАКСІМЕНКА, загадчык аддзела краязнаўчай літаратуры Мінскай абласной бібліятэкі імя А.С. Пушкіна Паліна БУБІНА, дырэктар Дзяржынскай ЦБС Валянціна КЛІМОВІЧ, а рэдакцыйны "корпус" прадставілі журналісты Яўген РАГІН і Кастусь АНТАНОВІЧ.

Яўген РАГІН:

— Віншуем з Днём бібліятэк! Дзякуй, што вялікую справу робіце. Ды справа, зразумела, не абыходзіцца без праблем. Пра гэта і хацелася б пагутарыць. І давайце зробім асноўны ўпор на сельскія ўстановы. Абласныя ды раённыя бібліятэкі і базу маюць неблагую, і творчымі праектамі могуць пахваліцца. Вашы ж сельскія калегі такой пастаяновасцю вызначаюцца не заўжды. Прынамсі, нашы выезды ў рэгіёны даюць падставы для такога сцвярджэння...

Валянціна КЛІМОВІЧ:

— Нашы бібліятэкі ды іх развіццё — люстраны адбітак жыцця грамадства ў цэлым. Мы ж, бібліятэкары, не існуем самі па сабе. Сельская бібліятэка — не выключэнне. Наша рэгіянальная палітыка наступная: бібліятэка будзе існаваць да таго часу, пакуль будзе патрэбная насельніцтву.

Яўген РАГІН:

— Напярэдадні "круглага стала", Валянціна Віктараўна, вы сказалі, што крызісу ЦБС не заўважаеце. Вы — працаўнік рэформ у бібліятэчнай справе?

Валянціна КЛІМОВІЧ:

— Змяняецца жыццё — змяняемся і мы. Інакш каму мы будзем патрэбны? Так, вялікага крызісу бібліятэчнай справы я не назіраю.

Яўген РАГІН:

— А крызіс у чытанні? Няўжо працэсы не ўзаемазвязаныя?

Валянціна КЛІМОВІЧ:

— Не пагаджуся з тым, што людзі сталі менш чытаць. Натуральна, праблем шмат, і іх неабходна вырашаць. На штомесячных сустрэчах з калегамі, дзе яны павышаюць кваліфікацыю, заўжды кажу: "Мы павінны даказваць сваю неабходнасць!" У выніку нашы ўстановы пазіцыянуюць сябе як інфармацыйныя, камунікатыўныя, сацыяльныя цэнтры, асяродкі адпачынку па інтарэсах. У сетцы — звыш сарака такіх аб'яднанняў. І да нас ідуць людзі. Задавальваюць чытацкія інтарэсы, шукаюць адказы на самыя розныя пытанні. Ды і мы ідзём у народ.

Кастусь АНТАНОВІЧ:

— Цікава, а як часта сельскі бібліятэкар ходзіць да чытача?

Валянціна КЛІМОВІЧ:

— Калі інвалід ці пенсіянер прачытаў кнігі, ён звяртаецца да нас па тэлефоне. Мы прыходзім і замяняем літаратуру па яго замове... У Станькаве ёсць дзіцячы прытулак, і бібліятэкар не толькі заносіць сюды кнігі, але іладзіць гутаркі, іншыя мерапрыемствы. А ў Энергетыках, у стацыянарнай бальніцы, у нас дзейнічае пункт кнігавыдачы...

(Працяг на стар. 4 — 6.)

Старэе вёска — знікаюць актыўныя чытачы. Бібліятэка пераўтвараецца ў пенсіянерскую прызбу. Ці ж гэта не патрэба ў рэформе ЦБС, звязанай з дэмаграфіяй? І чытачы ў горад імкнуцца, і бібліятэкары запалу не маюць...

"Круглы стол" "К": праблемы бібліятэчнай справы

(Працяг. Пачатак на стар. 1)

[illegible]

Пра ўстановы, якія не сталі "вёсказахавальнымі" брэндамі

[illegible]

На Форуме бібліятэкараў Беларусі дырэктар НББ агучыў: па шэрагу сусветных паказчыкаў мы хранічна адстаём у развіцці бібліятэчнай справы. А мы працягваем называць праблемы, але не ўяўляем, як яны вырашацца.

Юрый Максіменка.

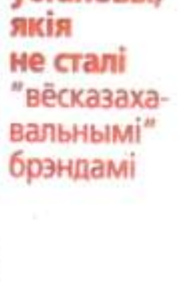

Валянціна Клімовіч.

Лідзія Мальцава.

Паліна Бубіна.

Марына Пшыбытка.

Алесь Суша.

А хто ты і дзе, "жывы" чытач?

[illegible]

Існуюць, што прыхоўваць, сельскія бібліятэкі, дзе, па словах работнікаў, за дзень не бывае ніводнага чытача. Нават кам'ютары сітуацыю не ратуюць.

[illegible]

(Заканчэнне на стар. 3.)

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1, 4 — 5.)

Алесь СУША:

— Трэба спадзявацца, што сітуацыя будзе выпраўлена...

Марына ПШЫБЫТКА:

— А яшчэ адна праблема — недахоп бібліобусаў.

Юрый МАКСІМЕНКА:

— Слушна! Але аўтабібліятэкі павінны мець і начынку, у тым ліку камп'ютарную... Не дае спакою выказванне пра тое, што сельскія бібліятэкі — з аднолькавым абліччам. Не! Цягам двух гадоў на Гомельшчыне ладзіцца конкурс "Бібліятэка, неабходная грамадству". Раз на тры гады праходзіць ён і сярод сельскіх бібліятэк. Пераможцы ўдзельнічаюць у рэспубліканскім конкурсе "Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры". І калі з пяці ўстаноў тры перамагаюць, гэта красамоўна...

...зваць пішною бульбу, сабраную з уласнага гароду, бібліятэкар павінен дапамагчы...

Валянціна КЛІМОВІЧ:

— У нас гэта называецца "цэнтр сацыяльна-бытавой інфармацыі".

Яўген РАГІН:

— Шэраг бібліятэк на Гомельшчыне мае літаратуру, што падказвае жыхарам, як у зоне радыяцыйнага забруджвання, дзе засталіся людзі, весці гаспадаранне, як страву гатаваць, як апрацоўваць садавіну ды гародніну... Бібліятэкары адчуваюць сацыяльную адказнасць за лёс чытачоў. І гэта павышае статус установ.

Лідзія МАЛЬЦАВА:

— У мяне пытанне да калегі з Дзяржынска: а што вы зрабілі з дублетнай літаратурай пры аб'яднанні школьных і публічных бібліятэк?

Пра ўстановы, якія не сталі "вёсказахавальнымі" брэндамі

...каб правесці экскурсію, скіроўваў нас да мясцовага настаўніка гісторыі. Пераканаены, пры належнай рэкламе, за якую мы змагаемся, турыст прыедзе ў глыбінку ды завітае ў бібліятэку, дзе і пакіне грошы.

Алесь СУША:

— Экскурсійная дзейнасць патрабуе ліцэнзавання, а гэта — фінансавыя ўкладанні. Ды і той жа школьны настаўнік, які мае больш вольнага часу, выглядае ў вачах патэнцыйнага турыста больш прывабна. Бібліятэкар, у сваю чаргу, можа падтрымаць, дапамагчы з літаратурай.

Лідзія МАЛЬЦАВА:

— А я згодная з тым, што бібліятэчны работнік павінен добра ведаць свой край і праводзіць экскурсіі. Трэба пастарацца, каб турыст пакінуў у бібліятэцы грошы. Мы маем прыклад: па нашым філіяле...

Марына ПШЫБЫТКА:

— Мясцовая ўлада можа зацвердзіць сандзень і раз на тыдзень, але гэта абавязкова павінна быць пазначана ў раскладзе установы.

Яўген РАГІН:

— Быў у нас цягам апошніх камандзіровак прыклад, калі бібліятэка не пазначыла ў раскладзе сандзень. Наведвальнікі абурaліся зачыненымі дзвярамі. Іншоў кадры...

Нельга таксама не закрануць пытанне роднай мовы. Суайчыннікі з-за мяжы з жалем адзначаюць, што беларускае слова на Радзіме сёння гучыць усё менш. Неразгорнутымі ў бібліятэках ляжаць кнігі сучасных аўтараў... А паўсюдныя моўныя памылкі, узведзеныя ў ранг нормы...

А хто ты і дзе, "жывы" чытач?

Дзяржаўны ўлік бібліятэчнай дзейнасці засноўваецца на паказчыках 2000 года, што адлюстраваны ў нацыянальным стандарце. На сёння некалькі асноўных паказчыкаў: колькасць чытачоў, кнігавыдача. Ад гэтага і залежыць, ці застануцца бібліятэка ды бібліятэкар.

Яўген РАГІН:

— Хто ж аспрэчвае? Але чаму з іншых абласцей у вас нікто не вучыцца? "К" пераканана: кожная ўстанова культуры павінна мець сваё аблічча. Краязнаўчы кірунак, напрыклад. Але ж на справе і такое бывае. Пытаемся ў бібліятэкара: а чаму так вёска ваша называецца? А якія гістарычныя цікавосткі ў вас ёсць? І паказваюць нам агульны сшытак, дзе — пара здымкаў ды некалькі старонак рукапіснага тэксту. Так і з'язджаем, не даведаўшыся, адкуль у вёскі такая назва...

Валянціна КЛІМОВІЧ:

— Мы не агульныя сшыткі — мы кніжкі выпускаем пра кожны населены пункт! Усе бібліятэкі задзейнічаны. ЦРБ справу каардынуе...

Юрый МАКСІМЕНКА:

— У нас сельскія бібліятэкары ведаюць часам больш за супрацоўнікаў краязнаўчага аддзела абласной установы.

Паліна БУБІНА:

— Карані праблемы, звязанай з "агульнымі сшыткамі", я бачу ў не заўжды прафесійным стаўленні да справы і ў тэхнічным абсталяванні сельскіх устаноў. Нават у нашай абласной бібліятэцы хранічна не хапае гэтага абсталявання. Тым не менш, справу рухаюць энтузіясты... Краязнаўства — справа сур'ёзная, шматгранная... І ў Мінскай вобласці энтузіястаў-бібліятэкараў шмат.

Яўген РАГІН:

— Валянціна Віктараўна пераканала нас ужо, што да краязнаўства бібліятэкары Дзяржыншчыны ставяцца з выключнай сур'ёзнасцю. А якія яшчэ прыклады назавяце?

Паліна БУБІНА:

— Раённая бібліятэка ў Барысаве, якая фантануе праектамі і дапамагае іх рэалізоўваць на сяле. Мясцовы краязнаўчы цэнтр лічу ўзорным, бо даследчая праца там набывае ўсё большыя маштабы... А цудоўны бібліятэкар Святлана Адамовіч са Стаўбцоўшчыны стала лаўрэатам згаданага конкурсу "Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры". І менавіта сельскія бібліятэкары гэтага раёна дапамаглі мне ў складанні даведкі для базы даных Нацыянальнай бібліятэкі...

Лідзія МАЛЬЦАВА:

— Паколькі гаворка вядзецца пра сацыяльную арыентаванасць устаноў, мы вырашылі, што любая бібліятэка Гродзеншчыны павінна ўтрымліваць інфармацыю аб прыёмным часе кіраўніцтва раёна і вобласці, аб тым, дзе можна вылечыць дзіця, можна пазнаёміцца з усімі рашэннямі выканкамаў. Нават калі жыхар не ведае, куды і як...

Валянціна КЛІМОВІЧ:

— Яшчэ да аб'яднання давялося папрацаваць з фондамі, спісаць састарэлыя, дублетныя кнігі. Акрамя таго, на месцы мы вызначыліся з найбольш запатрабаванай чытачамі літаратурай, якую і пакінулі ў аб'яднанай установе. Пры гэтым кіраваліся інструкцыямі і метадычнымі рэкамендацыямі, распрацаванымі Нацыянальнай бібліятэкай.

Яўген РАГІН:

— Сярод спісанай літаратуры трапляюцца экзэмпляры, якія з задавальненнем бы набыў для ўласнага кнігазбору. Але гэта, нагэўна, сёння ажыццявіць не рэальна?

Кастусь АНТАНОВІЧ:

— Чаму ж? Летась у Гомельскай абласной бібліятэцы асабіста набыў спісаную кнігу. Да таго ж, танна.

Юрый МАКСІМЕНКА:

— Сапраўды, у нас спісаную літаратуру можна набыць. І яна карыстаецца попытам і нават складае канкурэнцыю новым выданням, што прадаюцца ў бібліятэчным кіёску. А грошы ад продажу ідуць на развіццё бібліятэкі.

Лідзія МАЛЬЦАВА:

— Мы таксама неаднойчы задумваліся аб продажы букіністычнай літаратуры, але не знайшлі юрыдычных падстаў для ажыццяўлення праекта. Нават каб прадаваць білеты на свае мерапрыемствы, трэба мець ліцэнзію...

Марына ПШЫБЫТКА:

— Гэта сапраўды складана ажыццявіць з-за юрыдычных нюансаў, але продаж спісанай літаратуры на сёння — абсалютна законная з'ява.

Юрый МАКСІМЕНКА:

— Акрамя таго, з нядаўняга часу — гэта не ліцэнзаваны від дзейнасці, таму ён даступны для бібліятэк.

Яўген РАГІН:

— Атрымліваецца, паміж абласцямі няма рэгулярнага кантакту, абмену досведам — гэта праблема з праблем. Тое датычыцца не толькі продажу букіністычнай літаратуры, але і яшчэ больш актуальнага пытання — аптымізацыі бібліятэчных устаноў.

Алесь СУША:

— Гэта не зусім так. Мы перыядычна праводзім сустрэчы з удзелам прадстаўнікоў усіх абласцей, нават у віртуальным рэжыме. Не так даўно ў нас прайшоў інтэрактыўны "круглы стол".

Яўген РАГІН:

— Лідзія Васільеўна, а як часта вас збіраюць на семінары, нарады?

Лідзія МАЛЬЦАВА:

— Часта. Акрамя таго, мы рэгулярна кансультуемся са спецыялістамі з Нацыянальнай бібліятэкі.

Марына ПШЫБЫТКА:

— Кангрэсы, прэзентацыі, "круглыя сталы"... Нагод для сустрэч у бібліятэкараў шмат.

Яўген РАГІН:

— А я пра сваё. Дык ці патрэбна бібліятэчнай справе карэнная рэформа?

Валянціна КЛІМОВІЧ:

— Аптымізацыя ЦБС павінна быць. Адзін з яе шляхоў — інтэграцыя бібліятэк. Але ў кожным выпадку трэба ўлічваць мясцовыя фактары.

Яўген РАГІН:

— Пытанне іншага кшталту: як бібліятэкару павялічыць зарплату?

Валянціна КЛІМОВІЧ:

— Найперш — за кошт платных паслуг.

Яўген РАГІН:

— Не хочацца, каб бібліятэкі арыентаваліся толькі на план па аказанні платных паслуг. Асабліва недарэчным ён выглядае для дзіцячых бібліятэк. Разам з тым, магчымасці праявіць сябе крэатыўна, ды яшчэ за гэта грошы атрымаць — справа перспектыўная. Калі побач з бібліятэкай — старадаўні маёнтак, хто, як не бібліятэкар, павядзе турыстаў і раскажа пра мясцовыя славутасці?..

Алесь СУША:

— Колькі б мы ні стараліся, бібліятэка не стане ўстановай, на якой можна зарабляць вялікія грошы.

Яўген РАГІН:

— Гэта зразумела, але і губляць грошы, якія ляжаць літаральна пад нагамі, не хочацца. Колькі разоў даводзілася сутыкацца з сітуацыяй, калі сельскі бібліятэкар замест таго, ...

...яле — Доме Элізы Ажэшка — праводзяцца экскурсіі на беларускай, рускай, польскай і англійскай мовах. І гэта нягледзячы на тое, што там размяшчаецца бібліятэчны аддзел, фонды.

Кастусь АНТАНОВІЧ:

— Наколькі тыя экскурсіі легальныя?

Алесь СУША:

— У тым і справа, што для правядзення экскурсіі на тэрыторыі ўласнага будынка ліцэнзія не патрабуецца.

Яўген РАГІН:

— Якім чынам заахвочваецца праца бібліятэкара?

Лідзія МАЛЬЦАВА:

— 20% з заробленых сродкаў ідзе на заахвочванне і падтрымку бібліятэкараў. Астатнія грошы выкарыстоўваюцца на развіццё ўстановы. Дарэчы, пасля рамонту галоўнага корпуса будзем праводзіць экскурсіі па Новым замку ў Гродне, дзе знаходзіцца бібліятэка. Вось вы кажаце, што недарэчна браць грошы з дзяцей. Мы ж злядзілі праект — Дзень імянінніка. Паслуга каштуе 400 тысяч. І народ у чаргу выстройваўся!

Кастусь АНТАНОВІЧ:

— Пытанне па выніках нашага апошняга аўтатура: ці пашырана сярод бібліятэк краіны практыка штотыднёвых санітарных дзён?

Валянціна КЛІМОВІЧ:

— Традыцыйна санітарны дзень бывае ў вызначаны час з перыядычнасцю раз на месяц. Таксама дзе-нідзе ёсць практыка раз на тыдзень рабіць санітарны дзень для ўборкі прылеглай тэрыторыі.

Алесь СУША:

— Бібліятэка з'яўляецца адлюстраваннем той сітуацыі, якая існуе ў грамадстве. Калі ў нашай краіне выдаецца менш за дзесяць працэнтаў літаратуры на беларускай мове і пры гэтым шмат кніг у фондах бібліятэк з расійскіх выдавецтваў, то спадзявацца на пераважную колькасць беларускамоўных выданняў не выпадае. Але разам з тым, існуе і сістэма выпуску сацыяльна значнай літаратуры, у стварэнні якой бібліятэкі прымаюць непасрэдны ўдзел.

Лідзія МАЛЬЦАВА:

— А для таго, каб павялічыць заробкі, трэба рэфармаваць заканадаўчую базу. Дайшло да таго, што з-за скарачэння колькасці бібліятэк знізілася да мінімуму група аплаты працы. У выніку бібліятэкары пры тым жа аб'ёме працы атрымліваюць менш. Цягам дзесяці гадоў Міністэрства культуры абяцае ліквідаваць гэтую недарэчнасць... Тое ж самае датычыцца і стандарту, дзе павінны ўлічвацца тыя ж віртуальныя чытачы. Адменены палажэнні аб бібліятэцы-клубе, аб краязнаўчай дзейнасці. Новых жа няма, як няма новай рэдакцыі ды інструкцыі па ўліку і захаванасці бібліятэчнага фонду.

Кастусь АНТАНОВІЧ:

— А хто павінен тым займацца?

Лідзія МАЛЬЦАВА:

— Мяркую, што Міністэрства культуры. Мы ж гатовы дапамагчы, выказаць свае прапановы...

Ад рэдакцыі